

Medische ethiek als strijdtoneel

Eind vorig jaar verscheen een artikel in *The American Journal of Bioethics* over het gebruik van metaforen in de geneeskunde (2016;16(10)). Het artikel ging vergezeld van een hele serie commentaren. Eén van de meest gebruikte metaforen in de geneeskunde is die van oorlog of strijd. Deze militaristische metafoor stond dan ook centraal in de reeks artikelen. In een strijd staat er iets op het spel. Dat geldt ook voor de drie capita selecta in dit nummer van het *Tijdschrift voor Gezondheidszorg en Ethiek*.

In Polen gingen afgelopen najaar tienduizenden vrouwen in het zwart gekleed de straat op om te protesteren tegen conservatieve voorstellen om abortusmogelijkheden in te perken. Het protest slaagde en de voorstellen ('abortus is alleen legaal bij levensgevaar van de moeder') gingen van tafel. De strijd werd in het voordeel van de protesterende bevolking beslecht. Dit nummer van TGE opent met een betoog van Ward Biemans. Hij pleit ervoor om de gespecialiseerde hulpverlening na onbedoelde zwangerschap aanzienlijk uit te breiden. Het lijkt er voor velen op alsof abortus, sinds de totstandkoming van de Wet Afbreking Zwangerschap in de jaren tachtig, in Nederland 'goed geregeld' is. De afweging tussen respect voor autonomie en de beschermwaardigheid van het ongeboren leven is echter geenszins vanzelfsprekend en lijkt voortdurend onderwerp van discussie. Dat blijkt ook uit de reactie van voormalig abortusarts Olga Loeber op Biemans' betoog. Hoewel Biemans en Loeber het grotendeels eens zijn, verschillen hun visies over abortus in de praktijk behoorlijk.

Nu het aantal obducties – inwendige lijkschouwingen – afneemt, gaan medisch specialisten voor de toetsing van hun diagnose en het effect van de interventie op zoek naar alternatieven. Een mogelijk alternatief voor een klinische obductie is het maken van een CT- of MRI-scan van de overledene. Het lichaam hoeft dan niet geopend te worden, wat een veelgemaakt bezwaar is. Maar met welke ethische aspecten moet bij postmortale radiologie rekening worden gehouden? Op het spel staan hier lichamelijke integriteit, respect voor autonomie, de betekenis van de overledene voor nabestaanden en respect voor de menselijke waardigheid. Radiologen Wulphert Venderink en Willemijn Klein en ethicus Jos Kole verkennen dit strijdtoneel en brengen deze ethische knopen zorgvuldig in kaart.

Van een heel andere orde is het artikel van Dienke Boertien. Haar toneel is de geestelijke gezondheidszorg en de strijd in dit domein tussen de begrippen 'herstel' en 'genezing'. Bij de laatste is vooral medisch-psychiatrische kennis dominant, bij 'herstel' is er meer oog voor de ervaringskennis van patiënten, de rol die omgeving speelt en de existentiële kant van psychisch ziek zijn. Om het herstelconcept beter te begrijpen analyseert Boertien de begrippen 'vrijheid' en 'ervaring'. Dat doet ze diepgaand, op basis van het werk van de hedendaagse filosoof Gerard Visser. Haar analyse levert fundamentele kritiek op de werkwijze van de geestelijke gezondheidszorg en leidt tot verhelderend inzicht in de waarde van het herstelconcept voor individuele patiënten.

Na deze drie artikelen vervolgt dit nummer van TGE met een casus waarin de strijd tussen twee buurvrouwen centraal staat. De een heeft een bipolaire stoornis, de ander lijdt aan schizofrenie. Van elkaar weten ze dat niet en de situatie wordt zo op de spits gedreven dat het beroepsgeheim op het spel staat. Een psychiater, een ethicus en een jurist geven commentaar op de casus.

Wanneer u dit leest, is het politieke strijdtoneel van de Tweede Kamerverkiezingen volop actueel. TGE-redactieleden Vincent Kirkels en Maria van den Muijsenbergh namen de programma's van de grootste partijen onder de loep en vergeleken hun standpunten ten aanzien van medisch-ethische thema's. Het levert een informatief overzicht op dat duidelijk maakt dat de meningen rond medisch-ethische thema's als het levenseinde, abortus, orgaandonatie, moleculaire genetica en de toegang tot zorg verdeeld zijn. De medische ethiek zal voorlopig nog wel een strijdtoneel blijven.

Tot slot wijs ik u graag op de mededeling over de Paul Sporken Prijs op pagina 9. Tot 15 juni van dit jaar kunnen bijna of pas afgestudeerde studenten meedingen door een essay over gezondheidszorg en ethiek in te zenden.

Gert Olthuis

Hoofredactie.TGE@gmail.com